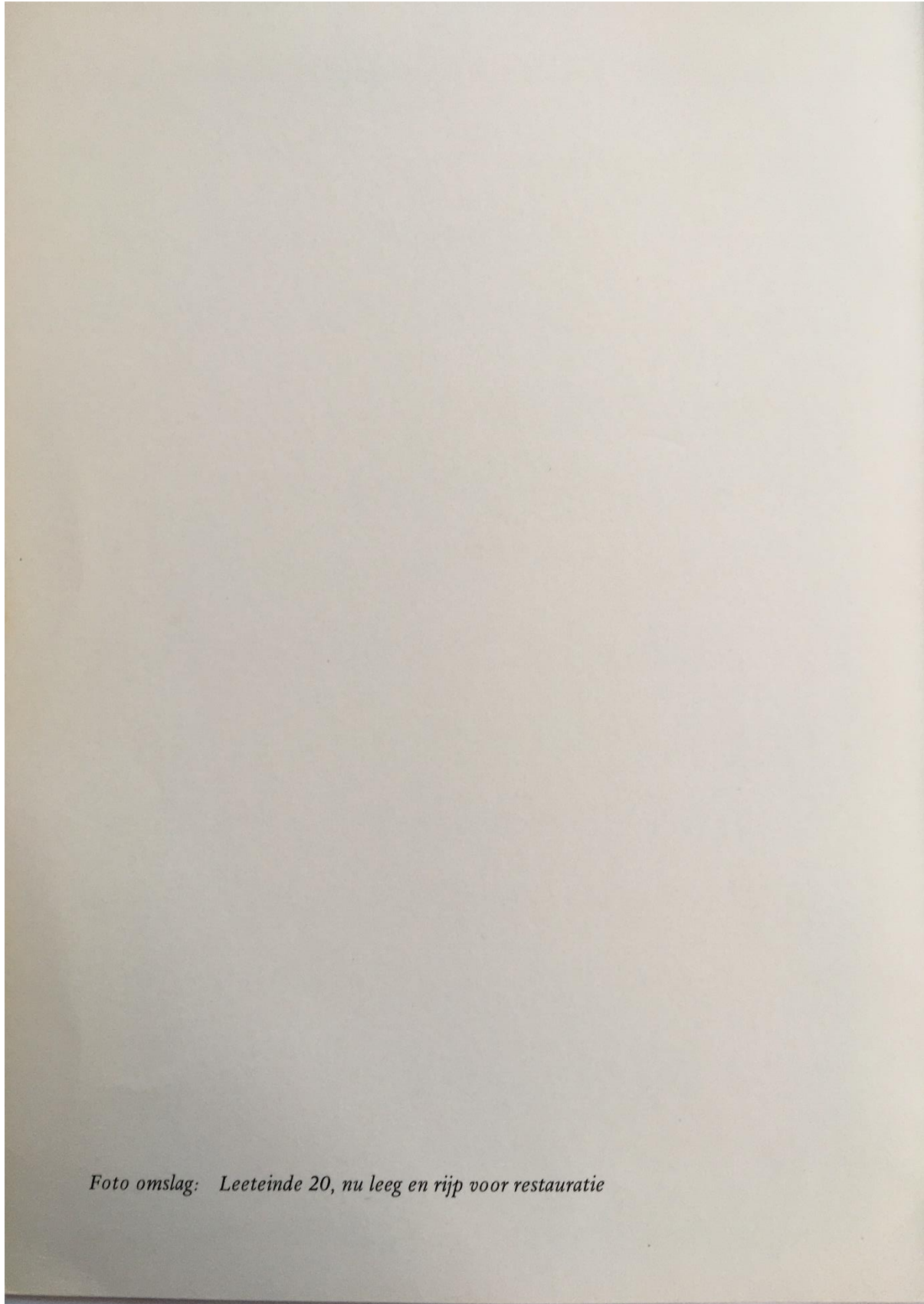

VERENIGING OUD BROEK IN WATERLAND   Verslag over het jaar 1972

Vereniging Oud Broek in Waterland / Jaarverslag 1972

Foto omslag: Leeteinde 20, nu leeg en rijp voor restauratie

MONUMENTENNIEUWS

Het toch niet zo héél omvangrijke dorp Broek heeft niet minder dan ca. 85 wettelijk geregistreerde en beschermde monumenten. De oningewijde die zou menen, dat 't dan hier wel een statische boel moet zijn, vergist zich echter volkomen. Er heerst in de oude dorpskom een minstens even grote bouwactiviteit als in de nieuwbouwzone, maar zij voltrekt zich volgens een ander patroon, en onder het wakend toezicht van Monumentenzorg. Dat het daarbij altijd om werkelijke restauraties gaat is natuurlijk niet waar; in de meeste gevallen betreft het ver- of zelfs her-bouw met behoud der hoofdvormen en karakteristieke onderdelen, en met gebruik der traditionele materialen en - waar 't er op aan komt - traditionele technieken. Niet ieder pand is architectuur-historisch even belangrijk en vereist dezelfde scrupuleuze werkwijze. Toch is het goed tamelijk strikte normen te blijven aanhouden om het begrip 'monument' niet geheel uit te hollen, en straks, als de restauratie- en bouwactiviteit weer wat geluwd is, niet te blijven zitten met een aantal slappe aftreksels van de oorspronkelijk zo kernachtige en gave Noord-hollandse bouwstijl.

Zeker niet van toepassing is deze waarschuwing voor de restauratie van het 18de-eeuwse huis Leeteinde 12-14, die nog juist in het verslagjaar gereedkwam. Voor wie de oude - maar niet oorspronkelijke - situatie nog gekend heeft is het nog even vreemd nu niet meer het sfeervolle winkeltje te kunnen binnengaan; dat is nu eigendom van het Openluchtmuseum en wacht daar op plaatsing in de herbouwde Zaanse Buurt. Met het herstel van de symmetrische indeling en de monumentale ingang is echter het oorspronkelijke karakter van deftig woonhuis weer aan het pand teruggegeven. Na het houten huis vóóraan het Leeteinde heeft de vereniging 'Hendrick de Keyser' nu opnieuw een belangrijk gebouw in ons dorp voor de toekomst bewaard.

Op het Roomeinde werden dit jaar aan twee eenvoudige huizen verbouwingen uitgevoerd, die in beide gevallen een duidelijke verbetering van het straatbeeld opleverden. Van nr 19 werden door de eigenaar J. van Rijn met veel zorg en energie de wanden en gevels vernieuwd, waarbij zowel de constructie alsook de raamindeling verbeterd werd. Schuin ertegenover werd op nr 22 de onaantrekkelijke stenen voorgevel voorzien van een houten voorschot met klokgevel, in opdracht van de eigenaar P. Ent getekend door architect N.M. Philippona, op grond van een der illustraties in het 18de-eeuwse boekje van Cornelis Schoon, dat op het Rijksarchief te Haarlem wordt bewaard. De vloeiend verlopende contour van de topgevel, die de voorbijganger een steeds wisselend aspect biedt daar zij vrijwel alleen overhoeks te zien is, speelt op verrassende wijze samen met de bocht die de straat daar maakt. Een andere verfraaiing van het dorpsbeeld, nu eens niet het gevolg van zaag en hamer maar van de schaar, was het in mooi model geschooren heggetje van de heer Plas sr., bij nr 31-35. Maar onder de volgende bewoners werd het alweer geroid.

Op verschillende plaatsen van het dorp ging men over tot herstel van de daken. Dat was het geval bij Keerngouw nr 2, bij het stenen huis Laan 20, en bij de boerderij Laan 4. Bij het algemeen herstel en vergroting van de vroegere 'Broeker Bazar', Dorpsstraat 3, werd ook daar het dak vernieuwd. Er kwam onder de pannen een dikke laag riet tevoorschijn, als bewijs dat ook dit pand goeddeels

Vereniging Oud Broek in Waterland / Jaarverslag 1972

17de-eeuws was gebleven. Achter het bestaande huis werd een 'vierkant' opgetrokken, een verhoogde en rechts buiten het voorhuis uitstekende achterbouw van het type dat in Broek meer voorkomt (vergelijk bijv. Havenrak 17). In de winter was het hele pand glasdicht, maar wat het interieur betreft nog lang niet klaar.

Op de Keerngouw werden eind maart de beide aaneengebouwde stenen huisjes nr 10 en 12 gesloopt, om te worden vervangen door één groter huis, voor de fam. De Gier ontworpen door architect Kwakman. Het opnieuw in steen opgetrokken gebouw kreeg twee houten kopgevels, die harmonisch aansluiten bij het onlangs vernieuwde naastgelegen pand nr 8. Verderop verrees het in stijl opgetrokken huis van J. Goedmaat.

Ook het Zuideinde zag enige verbouwingen tot stand komen. Bij nr 3 hadden deze vooral aan het interieur plaats, maar van nr 13 werd ook het buitenwerk geheel vernieuwd. Ofschoon het Zuideinde niet meer binnen het 'Beschermd Dorpsgezicht' valt, en de beide huizen ook niet individueel als monument staan geregistreerd, is het toch belangrijk dat ook in zulke gevallen welstandsnormen worden gehanteerd, die ervoor zorgen, dat ook buiten de nauwste grenzen van het 'Beschermd Dorpsgezicht' het dorpsschoon bewaard blijft, en geen optische schade wordt toegebracht aan de tegenoverliggende panden waar wél een aantal 'echte' monumenten bij zijn.

Een 'echt' monument, en bovendien binnen de grenzen van het 'Beschermd Dorpsgezicht' gelegen, is ook de boerderij Broekermeerdijk 15. Nu de kaakberg, voordien al beroofd van zijn pannendak, ook nog het slachtoffer is geworden van de novemberstorm van het afgelopen jaar, en erbij ligt als een treurige hoop wrakhout, is het geheel wel een aanfluiting voor Broek geworden. Er schijnt nu wel een herbouwplan in voorbereiding te zijn, waarbij het oude aspect zoveel mogelijk gehandhaafd blijft, maar laten we ons niet teveel illusies maken: de eenvoudige, maar monumentale en tegelijk schilderachtige boerderij, zoals hij er tot voor enkele jaren nog stond, krijgen we niet meer terug.

Samenvattend kan men opmerken, dat er in 1972 aan het oude huizenbestand van Broek weer heel wat gerestaureerd, gerepareerd en geregenereerd is. Voor een deel waren het nog lopende werkzaamheden, voor een ander deel werken die al langer gepland waren en nu eerst tot uitvoering kwamen. Het laat zich echter aanzien, dat die activiteit zal afnemen. Al die 17de- en 18de-eeuwse Noordhollandse huizen, grotendeels van hout en van top tot teen geschilderd, eisen een voortdurend onderhoud. Er zijn altijd wel delen verrot of door houtworm aangetast, er is altijd wel een kozijn of goot te vernieuwen, en in ieder geval moet er toch maar telkens weer geschilderd worden. Bij de reusachtig gestegen kosten betekent dat voor de eigenaar van zo'n houten monument een langzamerhand nauwelijks meer op te brengen last. De nieuwe fiscale regeling, waarbij die aan het eigen huis bestede onderhoudskosten niet meer aftrekbaar zijn, zal dan ook niet nalaten zijn ruïneuze sporen achter te laten in het monumentenbestand. Want het onvermijdelijk gevolg van die regeling is, dat noodzakelijk onderhoud langer wordt uitgesteld dan eigenlijk verantwoord zou zijn, en dat in tot nu toe in goede staat gehouden monumenten zich het verval gaat nestelen. Het is werkelijk te hopen, dat men bij de regering spoedig tot het inzicht zal komen, dat zo het paard achter de wagen wordt gespannen, en dat het wijzer is, nú de fiscale mogelijkheden voor een regelmatig onderhoud te scheppen dan straks met een torenhoge stapel subsidieaanvragen voor algehele restauraties te zitten.

Een echt Waterlands huis: Molengouw 14; eenvoudig en authentiek. Moge het nog lang in deze pretenteloze vorm gehandhaafd blijven

EIGEN RESTAURATIES

In de afgelopen jaren konden door 'Oud Broek' telkens hier en daar kleine werken in het dorp worden uitgevoerd, omdat de vereniging bij haar streven naar behoud van het dorps-schoon financieel gesteund werd door het Rijk. Het was dan ook een onverwachte slag voor het bestuur, toen in maart het bericht kwam, dat die jaarlijkse aanmoedigingssubsidie ad f 1500,- zou worden ingehouden. Er is direct protest ingediend, en met jaarverslagen en courantenartikelen bij het Ministerie van CRM aangetoond, dat 'Oud Broek' met amper 180 leden toch heel wat onderneemt en bereikt, en best enige overheidssteun waard is. Aanvankelijk werd daar geen reactie op ontvangen, maar ook hier bleek dat de aanhouder wint, en in juli kwam het zeer verheugend bericht, dat de subsidie alsnog werd toegekend. Die plotselinge verandering in de kassituatie gaf natuurlijk ineens heel wat extra armslag, maar doordat het al laat in het jaar was, kon nog maar een deel van alle plannen gerealiseerd worden.

Allereerst besloot het bestuur over te gaan tot de aanschaf van twee straatlantaarns, ter plaatsing op de nog lantaarnloze 18de-eeuwse palen in de Dorpsstraat en bij de Kerkebrug. Ze werden betrokken van het Bureau Monumentenzorg Amsterdam, die ze in serie had laten maken naar oud model. Eén ervan is inmiddels aangebracht; met de ander, die bij de kerk moet komen, wordt nog even gewacht. Er zijn besprekingen met de gemeente gaande om deze lantaarn op het lichtnet aan te sluiten, zodat hij de plaats in kan nemen van de moderne straatlantaarn die ernaast staat.

Bij een al eerder door 'Oud Broek' geplaatste lantaarn, die vóór Havenrak 25, was door de storm van 13 november het deurtje afgerukt. Reeds de volgende maand werd de beschadiging weer hersteld.

Een ander verlichtingsprobleem betrof het raam met de restauratie-fragmenten van het zgn. Brand-glas in de kerk. Hier werd een betere oplossing gevonden voor het probleem het gehele glaspaneel gelijkmatig van achteren te verlichten, zodat alle details van de voorstelling goed zichtbaar zijn.

Toen het huisje Roomeinde 22 weer z'n oorspronkelijke klokgevel kreeg, kwam het plan op ook het hek met het poortje weer aan te brengen, dat op de 18de-eeuwse tekening van Cornelis Schoon te zien is. 'Oud Broek' zegde de eigenaar in ieder geval een flinke bijdrage toe, als dit plan zou worden verwezenlijkt.

BIJEENKOMSTEN

De jaarvergadering werd in 1972 gehouden op 6 april. Als spreker trad op ir P.E. de Wit van Staatsbosbeheer, die een causerie hield over 'Bomen in Waterland'.

In het kader van het 'Bomenplan', enige jaren geleden op verzoek van 'Oud Broek' ontworpen door Staatsbosbeheer en toen aangeboden aan de gemeente, besprak de heer De Wit de wenselijkheid van een aanvullende beplanting in ons dorp. Het oude bestand onderscheidt zich hier kwalitatief en kwantitatief gunstig van de meeste andere Waterlandse dorpen. Maar hier en daar moeten gaten opgevuld worden, en - soms - ook te dicht opeen staande groepen worden uitgedund. Spreker wees vervolgens op de grote betekenis van oudere bomen voor het dorpsbeeld, de vogelstand en de luchtzuivering, en bepleitte een grotere aandacht van de gemeente voor het Bomenplan.

CONTACTEN MET ANDERE ORGANISATIES

Als afgevaardigden van 'Oud Broek' namen voorzitter en secretaris intensief deel aan de vergaderingen en persbijeenkomsten, die door de stichting Zaanstreek-Waterland werden georganiseerd ten bate van het behoud van de Purmer.

Bij deze acties, die gevoerd werden om te trachten de gemeenteraad van Purmerend ervan te weerhouden goedkeuring te hechten aan een plan dat de bebouwing van deze 17de-eeuwse droogmakerij beoogt, waren ook andere groeperingen actief: de gespreksgroep Waterland aan het Woord, de werkgroep Waterland van het Biologischdispuut Congo, en een tweetal medewerkers van het Sociaal-geografisch Instituut van de Amsterdamse Universiteit. Hun gezamenlijke visie werd met veel vuur verdedigd in de landelijke-, regionale en vakpers, maar vond in Purmerend toch nog onvoldoende weerklank. Toen tezelfdertijd ook in Durgerdam dreigde landelijk gebied te worden opgeofferd, stond de stichting ook daar op de bres. Op een contactavond voor de nieuwe inwoners, die georganiseerd was door de stichting 'De Broeker Gemeenschap', hield de voorzitter van 'Oud Broek' weer zijn gebruikelijke historische uiteenzetting, en op 11 mei leidde de penningmeester een groep gidsen rond van het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie.

Op de door de Oranjevereniging georganiseerde feestmarkt ter gelegenheid van Koninginnedag stond onze vereniging op het Kerkplein met een kraampje, waarin allerlei materiaal betreffende 'Oud Broek' werd aangeboden, en waar ook loten verkocht werden voor een aantal voorwerpen, die voor dat doel ter beschikking waren gesteld. Het was die 29ste april verre van een mooi lenteweertje, maar dank zij het goede humeur en het door geen regen te blussen enthousiasme van Mevr. Goedmaat en haar jeugdige helper kon de vereniging aan het einde van de middag op een batig saldo van f 214,- bogen, benevens vijf nieuwe leden, en een grote dosis extra goodwill.

Zeer intensief was de vereniging betrokken bij het overleg over het Beschermd Dorpsgezicht. Op 9 maart vond een openbare bijeenkomst plaats, waarin de ingezetenen uitvoerig werden geïnformeerd over de betekenis van de aanwijzing van de dorpskern als wettelijk beschermd dorpsgezicht en over de taak en werkwijze van de begeleidingscommissie.

Ons bestuurslid A.P. Bruigom, die namens 'Oud Broek' zitting heeft in deze commissie, nam deel aan alle maandelijkse vergaderingen. In de besprekingen werd veel tijd besteed aan de door het stedenbouwkundig bureau Zandvoort opgestelde inventarisatie en aan het concept-bestemmingsplan van het desbetreffende dorpsgedeelte. Verwacht wordt dat dit voor Broek zo belangrijke plan in 1973 in een openbare bijeenkomst besproken zal worden, alvorens de gemeenteraad het in zijn definitieve vorm vaststelt.

De tweede taak van de commissie is het adviseren van B & W met betrekking tot de aanvragen van bouw- en restauratievergunningen. In 1972 werden 12 van dergelijke aanvragen behandeld.

Verder besteedde de commissie aandacht aan o.m. het herstel van het Kerkplein, het baggeren van de rietschoten in het Havenrak, de bouwplannen voor het nieuwe scholencomplex, de ligplaats van de ark voor de kleuterschool, de arkenbouw aan De Erven, en aan een eventueel opslagterrein voor restauratiematerialen. Bij de ter visie legging van het concept-bestemmingsplan 'Landelijk Gebied Broek in Waterland, Zuiderwoude en Uitdam' diende het dagelijks bestuur van 'Oud Broek' een bezwaarschrift in.

Dorpsstraat 3, bij de aanvang der werkzaamheden

BOMENFONDS

Op het door 'Oud Broek' van de provincie gehuurde Nesje woeien tijdens de novemberstorm drie zware wilgen om. De vereniging liet ze opruimen. Van de ca. 20 hoge bomen, die tien jaar geleden dit eilandje nog beschaduwden, staan er nu nog maar een stuk of twee. De nieuwe aanplant van een jaar geleden is geen succes geworden; wat er van in leven bleef is natuurlijk nog maar erg laag en het zal dus nog heel lang duren voordat Broek aan die zijde weer goed in het blad komt te zitten.

Verder bomennieuws: in maart werden van gemeentewege enige honderden bomen geplant in het dorp. De daarop volgende regenperiode is voor de wortelontwikkeling zeer heilzaam geweest, en er mogen van de groei dus goede verwachtingen zijn.

Hetzelfde pand, met reeds vernieuwd dak en aangebouwd vierkant

gen worden gekoesterd. Het is niet duidelijk waarom bij deze grootscheepse aanplant niet uitgegaan werd van het door deskundigen opgesteld Bomenplan, dat in 1970 de gemeente is aangeboden. De knotwilgen langs de Keerngouw passen daar goed, maar de sierbomen, als bijv. prunus, langs het Havenrak zijn geen gelukkige keus.

Een verlies voor het dorp was het rooien van de grote treurwilg in de tuin van Erven nr 1, die het gezicht van de Kerkebrug af over het Havenrak zo'n prachtige omraming gaf. De eigenaar heeft aan B & W toegezegd weer een nieuwe treurwilg te zullen laten planten.

Onze vereniging acht het herstel van het eertijds zo geroemde bomenbestand van Broek van groot belang. Zij heeft daarom een belangrijk bedrag beschikbaar gesteld aan het Bomenfonds.

COLLECTIE EN PUBLIKATIES

Zoals ook in vorige jaren zorgde een van onze meest toegewijde leden, mevrouw Dr N. Rümke-Bakker, thans te Amsterdam, weer voor een verrijking van de verzameling: een koperen plaatje met een gezicht over het Dee bij de Leerkamer, en een ingelijste prent van F.A. Milatz, getiteld 'Le village de Broek in Waterland'.

In het verslagjaar nam het bestuur het initiatief tot een eigen periodiek: De Broeker Bijdragen. Nr. 1 verscheen in oktober, en had tot onderwerp: Bij de wieg van de Langebrug. Het behelst de geschiedenis van de stenen brug die van het Zuideinde naar de Wagengouw leidt, en waarschijnlijk over enige tijd vernieuwd zal moeten worden. Deze eersteling is een ongepubliceerd artikel van de hand van W. van Engelenburg, waarmee het bestuur hulde wil brengen aan deze schrijver van de nog niet overtroffen 'Geschiedenis van Broek in Waterland', een boek dat werd uitgegeven in 1907. Nr 2 is in voorbereiding en zal archiefgegevens betreffende de N.H. Pastorie bevatten.

Het Fotoboek, dat al zo lang in produktie is, zal nu toch werkelijk verschijnen. Dank zij de royale medewerking van IBM Nederland is de tekst - geschreven door A.P. Bruigom - reeds geheel gezet, en een overeenkomst met de uitgever Vis te Alphen a.d. Rijn verzekert ons van de definitieve publikatie in 1973.

PERSONALIA EN LEDENBESTAND

De algemene ledenvergadering van 6 april bekrachtigde het bestuursvoorstel om in de vacature van mevrouw N. de Boer-Tinkelenberg te benoemen mejuffrouw Zr J. Crouse. Het bestuur van de vereniging bestaat dus thans uit:

J.P. Mars, voorzitter

J.W. Niemeijer, secretaris. De Erven 26, tel. 1477

A.P. Bruigom, penningmeester. Havenrak 1, giro 203106 van de Coöp. Raiffeisenbank Broek in Waterland, ten name van de vereniging 'Oud Broek'.

J.J. van der Sluys, ledenadministratie. Dorpsstraat 14, tel. 1375

Mej. Zr J. Crouse

R. Plas

J. van der Snoek

J. Visser

De contributie bedraagt f 7,50 per jaar, gaarne te voldoen op de rekening van de vereniging bij de Coöp. Raiffeisenbank.

Het aantal leden onderging dit jaar niet veel wijziging; ultimo december bedroeg het 187 (in 1971: 179).

N.B.: Er zijn nog exemplaren voorradig van de catalogus der tentoonstelling 'Broek in Beeld', die in 1969 door onze vereniging werd georganiseerd. Afgehaald bij de secretaris kosten deze f 2,- per stuk; bij toezending wordt dit bedrag vermeerderd met portokosten.

Het postkantoor aan het Kerkplein. Er is onlangs een begin gemaakt met de restauratie i.v.m. de bestemming als Secretarie

Vereniging Oud Broek in Waterland / Jaarverslag 1972

VERENIGING "OUD BROEK IN WATERLAND"

Balans per 31 december 1972

Liquide middelen

Bank	f	57,05	Vooruit ontvangen		
Kas	f	53,89	Contributies 1973	f	50,-
Tentoonstellings- materiaal	f	1,-	Kapitaal		
Nog te ontvangen contributies	f	22,50	1 januari 1972 dt	f	71,28
			Voordelig saldo	<u>f</u>	<u>155,72</u>
				f	84,44
		<u>f</u>		<u>f</u>	<u>134,44</u>
		<u>134,44</u>			

Vereniging Oud Broek in Waterland / Jaarverslag 1972

Overzicht van baten en lasten over 1972

1.	Subsidie Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatsch. Werk	f 1.500,-	4.	Bijdrage kleine restauranties	f 1.165,42
2.	Contributies en donaties	f 1.464,50	5.	Bijdrage aanschaf en onderhoud bomen	f 1.242,50
3.	Opbrengst "Broeker Markt"	f 214,20	6.	Aanleg en onderhoud Broeker stijltuin	f 44,50
3a.	Diverse inkomsten	f 137,59	7.	Bijeenkomsten; excursies	f 124,-
			8.	Diverse kantoorkosten	f 150,57
			9.	Contributies en verzekeringen	f 56,93
			10.	"Broeker Bijdragen" en ander drukwerk	f 212,75
			11.	Diverse kosten	f 163,90
				Voordelig saldo	f 155,72
		<u>f 3.316,29</u>			<u>f 3.316,29</u>